

УДК 338.2:339.9

М. В. Лизун
К. С. Озарко

ЕКОНОМІЧНА БЕЗПЕКА ЄС ТА УКРАЇНИ: НОВІ ВИКЛИКИ ТА ЗАГРОЗИ¹

У статті досліджуються питання економічної безпеки ЄС та України, нові виклики та загрози, які виникають як наслідок негативних процесів у світі. Обґрунтовано основні постулати концепції економічної безпеки, яка ґрунтується на протидії різного роду загрозам та має обов'язкову умову захисту економічних інтересів держави. Визначено, що економічна безпека є беззаперечно важливою складовою національної безпеки країни, яка включає в себе комплекс механізмів та заходів, які спрямовані на забезпечення стійкості економічної системи держави, економічного розвитку та протидію внутрішнім та зовнішнім загрозам. Зазначено, що Європейському Союзу необхідно комплексний стратегічний підхід до економічної безпеки, який дасть можливість знизити існуючі ризики, забезпечувати та просувати технологічні переваги в критичних секторах. Представлено пріоритети, в рамках яких буде реалізовуватися політика ЄС в сфері економічної безпеки: забезпечення конкурентоспроможності країн ЄС, захист від ризиків економічної безпеки, партнерство з якомога ширшим колом країн. Окреслено нові напрямки реалізації стратегії економічної безпеки ЄС, які повинні пом'якшити ризики та нівелювати нові загрози. Визначено нові ризики та загрози, а також деструктивні процеси, які мали негативний вплив на економічну безпеку України (руйнування інфраструктури та виробничих потужностей, зупинення реалізації інвестиційних проєктів, інфляція, зростання негативного сальдо торгівельного балансу, екологічна катастрофа та ін.). Обґрунтовано необхідність постійного моніторингу ризиків та загроз економічній безпеці з метою формування механізму та заходів, що спрямовані на відновлення та функціонування економіки України в умовах війни. Визначено конкурентні переваги української економіки. Доведено важливість співробітництва в сфері економічної безпеки ЄС та України для успішної інтеграції української та європейської економік.

Ключові слова: економічна безпека держави, національна безпека, ризики, геополітичні загрози, стратегічні інтереси, інвестиційна діяльність, економічний розвиток, інноваційний розвиток, світова економіка, ланцюги постачання, конкурентоспроможність, конкурентні переваги.

DOI 10.34079/2226-2822-2023-13-25-117-127

Постановка проблеми у загальному вигляді та зв'язок із важливими науковими чи практичними завданнями. Збройна агресія Росії проти України, світова пандемія Covid-19, атаки на інфраструктуру, екологічний тероризм, кібератаки, що в свою чергу приводить до зростання геополітичної напруженості створили нові виклики

¹ Ця стаття підготовлена за підтримки програми Еразмус+ Європейського Союзу (модуль Жана Моне 101048216 – REFRAG – ERASMUS-JMO-2021-HEI-TCH-RSCH «Регіональна інтеграція: європейський бенчмарк в умовах викликів глобальної фрагментації (REFRAG)»). Проте підтримка Європейською Комісією публікації цієї статті не є автоматичною підтримкою її змісту, який відображає лише погляди автора. Комісія не несе відповідальності за будь-яке використання інформації, що наведена в статті.

This work was supported by the Erasmus+ program of the European Union (Jean Monnet Module 101048216 – REFRAG – ERASMUS-JMO-2021-HEI-TCH-RSCH “Regional integration: European benchmark under the challenges of global fragmentation, REFRAG”). The European Commission support for the publication of this article does not constitute an endorsement of the contents, which reflects the views of the authors only, and the Commission cannot be held responsible for any use, which may be made of the information contained therein.

та загрози для економічної безпеки світу. При цьому економічна незахищеність породжує народне невдоволення та ставить під загрозу політичну стабільність та національну безпеку (UN, 2021). В зв'язку з цим багато країн світу почали робити перші кроки для вирішення проблем в сфері економічної безпеки. Зокрема, країни, що розвиваються диверсифікують свої економічні зв'язки, нарощують внутрішнє виробництво.

За останні роки країни ЄС досягли успіху щодо мінімізації вразливостей в енергетичній безпеці, формуванні ланцюгів постачання та розвитку технологій (Bulatova, Marena, Chentukov & Shabelnyk, 2020). Однак нові геополітичні загрози виявили недостатню готовність Європи до цих викликів, зокрема в сфері економічної безпеки. Війна Росії проти України оголила проблему диверсифікації в енергетичній сфері, показала значну від однієї країни, у якої інші цінності, моделі та інтереси, що негативно впливає на реалізацію стратегічних завдань країн ЄС, ставить під загрозу економіку та громадян. У зв'язку із цим європейські країни взяли на себе витрати економічного примусу, в тому числі заборону власного експорту, бойкот європейських брендів для виконання політичні пріоритети.

Аналіз останніх досліджень та публікацій. Поняття економічної безпеки є багатограним та включає в себе багато складових, що обумовлює наявність різних підходів до його трактування. Вжитий цей термін вперше був у 30-х роках ХХ століття і розглядався як наявність сукупності умов, які забезпечують суверенітет, захист стратегічних інтересів та розвиток суспільства. Зокрема, у США в 1934 році створено Комітет з економічної безпеки, мета якого полягала в стабілізації соціально-економічної ситуації в країні (Варналій, Онищенко, та Маслій, 2019). У 1985 році вперше офіційно визначено термін «економічна безпека» на сесії Генеральної Асамблеї ООН, де була прийнята резолюція «Міжнародна економічна безпека» (Генеральна асамблея ООН, 1985).

Класична концепція економічної безпеки ґрунтується на протидії різного роду загрозам та має обов'язкову умову захисту економічних інтересів держави. На цій концепції базується і визначення економічної безпеки українськими вченими, які сюди відносять систематичні дії державних і суспільних інститутів, громадян щодо виявлення та запобігання загрозам економічній безпеці суспільства і держави (Кендюхов, Болхов та Тарапата, 2019).

Таким чином економічна безпека є беззаперечно важливою складовою національної безпеки країни, яка включає в себе комплекс механізмів та заходів, які спрямовані на забезпечення стійкості економічної системи держави, економічного розвитку та протидію внутрішнім та зовнішнім загрозам.

На сьогодні в Україні запропонована «Стратегія економічної безпеки України на період до 2025 року», в якій сформовані складові економічної безпеки, такі як фінансова, виробнича, інвестиційно-інноваційна, макроекономічна та зовнішньоекономічна (Указ Президента № 347/2021, 2021). Однак цей документ потребує уточнень, враховуючи появу нових загроз та викликів, які виникли з початком повномасштабного вторгнення РФ на територію України, окупацією територій, що потребує швидкого реагування та вироблення заходів протидії.

Метою даної статті є визначення наявних та виявлення нових загроз та викликів економічній безпеці країн ЄС та Україні для вироблення ефективних механізмів протидії та мінімізації негативних наслідків.

Виклад основного матеріалу. На сьогоднішній день ЄС є одним із найпривабливіших напрямків для глобальних компаній та інвестицій. Економічна активність базується на відкритій економіці, яка заснована на вільній торгівлі, інвестиціях, транскордонній співпраці та інноваціях. Дані елементи є основними

тригерами європейської конкурентоспроможності, що дозволяє забезпечити доступ до сировини, технологій та інших ресурсів, а також стимулювати зайнятість та зростання. Досягнення таких цілей потребує встановлення правильного балансу для того, щоб економічні інтереси та інтереси безпеки не суперечили, а підсилювали один одного.

Європейському Союзу необхідно комплексний стратегічний підхід до економічної безпеки, який дасть можливість знизити існуючі ризики, забезпечувати та просувати технологічні переваги в критичних секторах. Метою такої стратегії є забезпечення основи для надійної оцінки та управління ризиками в сфері економічної безпеки на рівні ЄС, національному та бізнес-рівнях, при цьому зберігаючи та збільшуючи динаміку економічного розвитку. Для об'єднаної Європи є вкрай необхідним зберегти більшість економічних зв'язків із світом та одночасно забезпечити ефективне подолання нових ризиків, продовжуючи отримувати вигоди від відкритої економіки (Hacker, 2019).

При цьому подальша політика ЄС в сфері економічної безпеки буде реалізовуватися в рамках трьох пріоритетів (European commission, 2023):

1. Забезпечення конкурентоспроможності країн ЄС.
2. Захист від ризиків економічної безпеки.
3. Партнерство з якомога ширшим колом країн, які розділяють позицію ЄС щодо забезпечення економічної безпеки.

Що до першого пріоритету, то його досягнення планується через забезпечення стійкості економіки країн ЄС, розширення та диверсифікація ланцюгів постачання, зміцнення інноваційного та промислового потенціалу та одночасне збереження соціальної ринкової економіки. Важливого значення і в подальшому буде надаватися розвитку політики згуртованості, інвестуванню в людський капітал, зокрема стимулюванню розвитку освіти та науки для підвищення кваліфікації європейської робочої сили. Для розвитку промислового та інноваційного потенціалу сприяння буде надаватися таким стратегічним сферам, як біотехнології, сучасні напівпровідники, квантові обчислення, чиста енергія.

Для виконання другого пріоритету, а саме захисту від ризиків економічної безпеки, будуть застосовуватися нові та ті інструменти економічної політики, які вже довели свою ефективність: захист торгівлі, експортний контроль, перевірка прямих іноземних інвестицій, іноземні субсидії, протидія економічному примусу, безпека 5G /6G. Крім того необхідною є оцінка та розширення ефективності набору інструментів ЄС для подолання нових ризиків, що пов'язані з експортом та зовнішніми інвестиціями, особливо у військовій сфері.

Третій пріоритет стратегії економічної безпеки ЄС є критично важливим для її успішної реалізації, адже потребує спільної роботи з широким колом партнерів для зміцнення економічної безпеки та міжнародного економічного порядку, заснованого на правилах, які сформовані багатосторонніми інститутами. Співпраця з країнами, які поділяють безпекові інтереси ЄС, сприятиме зменшенню ризиків, просуванню угод про вільну торгівлю, інвестуванню в сталий розвиток, розвитку безпечної співпраці в рамках Global Gateway.

Крім того в основі реалізації стратегії економічної безпеки ЄС лежить збалансованість усіх заходів щодо досягнення поставлених цілей, зокрема пропорційність застосування інструментів відповідно до рівня ризику, що дозволить обмежити негативні наслідки на європейську та світову економіку, а також точність, що дозволить чітко визначити товари та ключові галузі промисловості, які є пріоритетними та вкрай важливими для конкурентоспроможності економіки.

Реалізація стратегії потребує об'єднаних зусиль у сфері внутрішньої та зовнішньої політики. Виявлення нових ризиків та розробка політичних заходів повинні базуватися на знаннях та досвіді європейських компаній, які вже працюють над пом'якшенням

багатьох із цих загроз. Менеджери європейських великих компаній кардинально змінили свій розподіл капіталу у відповідь на зростаючі та дедалі складніші ризики, що виникають у світовій економіці.

Основною метою даної стратегії є захист економічної безпеки країн ЄС, посилення конкурентоспроможності та стійкості економіки, розвитку її технологічних переваг.

Для її досягнення необхідно забезпечити інвестування в конкурентоспроможність ЄС, здійснити диверсифікацію ланцюгів постачання, отримати адекватну реакцію на такий інструмент політики, як економічний примус, який хоч і дещо обмежує можливості економічної активності, але запобігає витоку нових чутливих технологій, що можуть мати подвійне застосування як у цивільній, так і військовій сфері. В зв'язку з цим країни ЄС поглиблюють аналіз критичних ланцюгів постачання, проводять їх стрес-тестування та встановлюють рівень ризику.

Європейська комісія визначила низку ризиків для економічної безпеки, які стоять перед країнами ЄС (European commission, 2023):

1. Ризики, пов'язані із стійкістю ланцюгів постачання. В цю групу відносять ризики, які спричиняють стрибки цін, дефіцит ресурсів чи важливих товарів, диверсифікація енергозабезпечення.

2. Ризики фізичної та кібербезпеки критичної інфраструктури: можливі перебої в роботі критичної інфраструктури, таких як трубопроводи, кабелі, виробництво електроенергії, транспортування, електронні комунікаційні мережі, необхідних для безперебійного виробництва товарів та послуг в ЄС.

3. Ризики дотримання технологічної безпеки та можливого витоку технологій. До цієї групи відносять ризики для технологічної конкурентоспроможності та доступу до передових технологій, для технологічного прогресу ЄС, у тому числі через злочинні дії в цифровій сфері, серед яких шпигунство, крадіжка знань та технологій. У певних випадках витік нових технологій може посилити військові можливості тих, хто їх використає для підризу миру та безпеки, зокрема це стосується технологій подвійного призначення (штучний інтелект, Quantum, Advanced Semiconductors) (World Economic Forum, 2023).

4. Ризики, які пов'язані із використання економічної залежності країн ЄС чи економічного примусу як зброї. Ці ризики стосуються ситуацій, коли треті країни намагаються впливати на узгоджену політику ЄС через торгівлі, інвестиції та підприємства.

Варто відмітити, що зазначені ризики можуть виникати протягом всього ланцюжка створення вартості, а саме від створення знань та фундаментальних досліджень до комерціалізації виробництва, зокрема і у великих масштабах. Крім того частина ризиків може нести загрозу національній безпеці країн ЄС.

В зв'язку з цим Європейська комісія усім країнам ЄС оцінювати ризики для економічної безпеки, що потенційно можуть загрожувати його ключовим інтересам, визначивши чітко параметри та враховуючи геополітичний контекст. Європейська рада повинна переглянути загальний прогрес оцінки ризиків, напрацювати відповідні документи, які конкретизують перелік пріоритетних технологій та технологій подвійного призначення, для вироблення узгодженого, цілеспрямованого підходу щодо забезпечення економічної безпеки. Також ЄС планує посилити потенціал аналізу розвідувальних даних (SIAC) з метою підвищення його здатності виявляти загрози економічної безпеки ЄС.

З метою пом'якшення ризиків та нівелювання нових загроз Стратегія економічної безпеки ЄС реалізовується в трьох напрямках у відповідності до її пріоритетів:

1. Покращення економічної бази та зростання конкурентоспроможності ЄС.

Єдиний ринок є однією з найбільш суттєвих переваг ЄС для розвитку конкурентоспроможного, інноваційного потенціалу економіки. Але разом з тим єдиний ринок використовується ЄС для функціонування відкритих глобальних ланцюгів поставок та формування стандартів, які сприяють зміцненню конкурентоспроможності ЄС і безпеки постачання. Економічному зростанню, підвищенню конкурентоспроможності та міцності економіки ЄС сприяє діяльність фондів згуртованості та реалізація програми Реалізація Next Generation EU та Фондів згуртованості, що дозволяє втілювати масштабні реформи та інвестиційні проекти в широкий спектр секторів, зокрема і для розвитку критичної інфраструктури (Ліщинський та Лизун, 2020а). В останні роки ЄС вже зробив ряд заходів при реалізації промислової стратегії для підвищення стійкості єдиного ринку, серед яких промислові альянси для прискорення діяльності у сфері чистих технологій, процесорів і напівпровідників, хмарних технологій, сировини, інновацій. Позитивний вплив для зміцнення енергетичної безпеки ЄС має і енергетичний перехід згідно цілей Європейської зеленої угоди.

2. Захист від ризиків економічної безпеки.

Стратегічна залежність країн ЄС може бути посилена неринковою політикою та практикою, що використовується третіми країнами для зміни правил та політики, а також створити ризики для економічної безпеки. Європейська комісія наполегливо рекомендує застосовувати інструменти захисту торгівлі для боротьби з такою згубною політикою та практикою (Ліщинський, 2018). В останні роки країни ЄС стали об'єктом навмисного економічного тиску, тому в зв'язку з цим було прийнято інструмент щодо боротьби з примусом. Основною ціллю даного інструменту є в першу чергу попередити погрози обмеження торгівлі чи інвестицій для зміни політики ЄС, а також передбачає можливість вжиття контрзаходів. Крім того ЄС моніторитиме випадки примусу та оцінюватиме визначення масштабів скоординованої відповіді.

В ЄС введено в дію Положення про скринінг прямих іноземних інвестицій для обміну інформацією, виявленням проблем, пов'язаних з безпекою, та вироблення рішень, пов'язаних із ПІІ. Це дозволило з жовтня 2020 року переглянути понад 1000 транзакцій, які стосуються ПІІ.

Задля забезпечення технологічної переваги та зменшення стратегічної залежності для ЄС пріоритетним є розвиток новітніх технологій, що є ключовим напрямком для посилення економічної безпеки. Основою європейських досліджень та інновацій є відкритість та міжнародна співпраця, а це відповідно може спричиняти ризики витоку знань та технологій.

В зв'язку з цим Європейська комісія розробила Інструментарій по боротьбі з іноземним втручанням у дослідження та інтелектуальні технології, який має забезпечити стійкість та безпеку у секторі науково-дослідницьких досліджень у ЄС як на національному, так і галузевому рівнях. Відповідно до Стратегії кібербезпеки 2020 року ЄС впроваджує заходи для протидії зловмисним діям у цифровій сфері для захисту від незаконного впливу, промислового шпигунства та витоку знань. Також в ЄС прийнято Директиву щодо стійкості критично важливих об'єктів, яка врегульовує питання фізичної і цифрової стійкості критичної інфраструктури. Для забезпечення безпеки мереж 5G в ЄС застосовуються заходи обмеження або виключення постачальників із високим ризиком, які з 15 червня 2023 року Європейська комісія визначає як обов'язкові. Для комунікаційної інфраструктури та енергетичного сектору розробляються сценарії кіберризиків, відбувається скоординоване тестування критично важливих об'єктів.

Протягом останніх десятиліть ЄС встановив контроль над експортом подвійного призначення для мінімізації ризиків економічній безпеці. Зокрема у 2021 році переглянутий регламент ЄС щодо експортного контролю технологій та товарів

подвійного використання для більш ефективного усунення ризиків, які пов'язані зі швидкою зміною безпекової ситуації на міжнародному рівні.

ЄС докладає багато зусиль для запобігання тому, щоб їхні технологічні досягнення та капітал використовувалися для посилення військових і розвідувальних можливостей країн та компаній, які можуть використовувати їх для підриву міжнародного миру та безпеки. Європейська комісія спільно з державами-членами більш детально вивчає питання зовнішніх інвестицій та ризиків, які вони можуть принести економічній та національній безпеці. Створена експертна група, яка веде інформаційну та роз'яснювальну роботу, консультації з бізнесом та зацікавленими сторонами в питаннях безпеки зовнішніх інвестицій.

3. Партнерство та зміцнення співпраці з країнами світу в сфері економічної безпеки.

Оскільки усі економіки світу тісно взаємопов'язані та інтегровані, ефективність дій ЄС у питаннях економічної безпеки залежить від співпраці та координації з іншими країнами світу. ЄС постійно розширює свої інструменти двосторонньої та багатосторонньої співпраці, що дозволяє вирішувати ряд проблем економічної безпеки через диверсифікацію партнерів (Ліщинський та Лизун, 2020b). Така співпраця вже відбувається з деякими стратегічними партнерами, такими як США, Індія, Японія. Згідно заяви, яка була зроблена на Хіросімському саміті у травні 2023 року, ЄС підтверджує зобов'язання лідерів країн G7 про співпрацю для забезпечення глобальної економічної безпеки. Ефективним в посиленні співробітництва та координації є напрацьований вже інструментарій, який включає угоди про вільну торгівлю, цифрові партнерства, зелені альянси, угоди щодо поставок сировини, політика сусідства ЄС (Lishchynskyu, I., 2019).

Зокрема угоди про вільну торгівлю сприяють мінімізації ризиків для бізнесу, диверсифікації та зменшенню залежності через відкриття нових ринків, що створює можливості для побудови взаємовигідних економічних зв'язків. Такі ініціативи як Global Gateway та Partnership for Global Infrastructure Investments мають ключове значення для забезпечення економічної безпеки їхніх бенефіціарів, зміцнення економічних зв'язків та інтеграції з глобальною економікою. Загрози безпеці глобального характеру створюють можливості для міжнародної співпраці (Лизун та Ліщинський, 2013). Світова спільнота та ЄС зацікавлені у зміцненні багатосторонньої співпраці, яка реалізовується через міжнародні форуми та організації, такі як G20, ООН, СОТ.

З початком повномасштабної війни в Україні зросла загроза глобальній безпеці і це привело до активізації співпраці світової спільноти та ЄС в безпекових питаннях. ЄС засудив безпрецедентну військову агресію Росії проти України, що порушило усі правила міжнародного права та підірвало глобальну та європейську безпеку. Під впливом нових загроз відбувся перегляд політики безпеки в країнах ЄС, в основі якої лежить підтримка України у сфері озброєння.

Війна поглибила і складну економічну ситуацію в Україні (Rekunen, Zhuravka, Nebaba, Levkovych and Chorna, 2022). Відбулися ряд деструктивних процесів, які мали негативний вплив на економічну безпеку України: руйнування інфраструктури та виробничих потужностей, будинків, зупинення реалізації інвестиційних проєктів, інфляція, зростання негативного сальдо торговельного балансу, екологічна катастрофа. Згідно з даними Світового банку, ВВП України знизився на 45,1 % (за 2022 р.), це в порівнянні з тим, їхній прогноз до вторгнення Росії передбачав зростання цього показника на 3,2 %.

Враховуючи умови, в яких на даний час функціонує економіка України, Національний інститут стратегічних досліджень провів дослідження щодо визначення наявних та нових загроз економічній безпеці, яке базувалося на експертних опитуваннях. Згідно даного дослідження визначено 50 загроз в розрізі макроекономічної, фінансової,

інвестиційної, інноваційної, виробничої, зовнішньоекономічної, соціальної, продовольчої безпеки, які є складовими економічної безпеки країни (рис. 1).

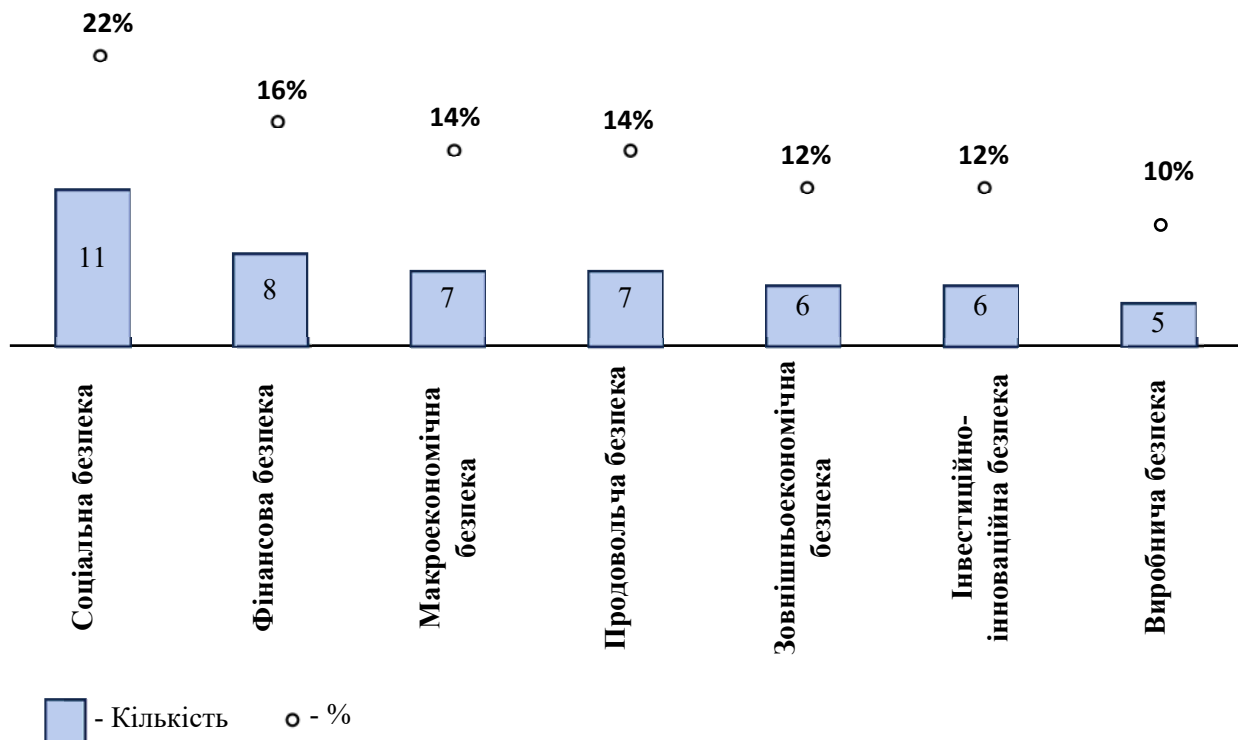

Рисунок 1. Розподіл викликів і загроз економічній безпеці, кількість та %
Джерело: Національний інститут стратегічних досліджень, 2023

Крім того із зростанням міграції закордон відбулося зменшення трудового потенціалу, зростає кількість внутрішньо переміщених осіб, зниження інноваційної та інвестиційної діяльності, невизначеність з експортом аграрної сировини, постійне руйнування промислової та енергетичної інфраструктури, а це все чинить негативний вплив на розвиток економіки України. Вищезазначене створює необхідність постійного моніторингу ризиків та загроз економічній безпеці з метою формування механізму та заходів, що спрямовані на відновлення та функціонування економіки України в умовах війни.

Для ефективного забезпечення своєї економічної безпеки, та й національної загалом, Україна повинна активно використовувати свої конкурентні переваги, а саме:

- продовжувати курс на випереджальний розвиток цифрової економіки;
- вести роботу щодо включення України до глобальних мереж створення вартості;
- посилити програми глибокої переробки в аграрному секторі та захищати його продукцію від обмежень та заборон на міжнародних ринках;
- забезпечити зростання обороноздатності країни;
- сприяти перенесенню регіональних офісів компаній та організацій з РФ до України та залучати ці компанії в стабілізацію та розвиток української економіки;
- посилювати співпрацю з країнами ЄС як кандидата на членство в цьому інтеграційному угрупованні для ефективної інтеграції української економіки в європейську з дотриманням інтересів України.

Висновки. На сьогодні, коли всі держави світу взаємопов'язані та активно взаємодіють між собою, складається ситуація, в якій жодна країна самотійно не може забезпечити свою економічну безпеку. Це особливо актуально для країн, що до одного

інтеграційного об'єднання, зокрема країн ЄС. Адже забезпечення економічних інтересів кожної окремої країни ЄС тісно пов'язано з ефективним функціонуванням внутрішнього ринку, можливістю реалізації спільної торговельної політики та безпеки ЄС в цілому. Крім того важливе значення має національна та економічна безпека країн-кандидатів на членство в ЄС, зокрема і України. Співробітництво в сфері економічної безпеки ЄС та України є ключовим фактором успішної інтеграції української та європейської економік та запорукою стабільного економічного розвитку.

Бібліографічний список

- Варналій, З. С., Онищенко, С. В. та Маслій, О. А., 2019. Загрози економічній безпеці України в умовах глобалізації. Конкурентні стратегії безпеки розвитку України у глобальному середовищі: монографія. ДУ «Інститут регіональних досліджень імені М. І. Долишнього НАН України»; за заг. ред. А. І. Мокія. Львів, С. 21–95.
- Генеральна асамблея ООН, 1985. Резолюція «Міжнародна економічна безпека» [online] Available at: <<http://www.un.org/ru/ga>>
- Кендюхов, О. В., Болхов, В. Є. та Тарапата, С. О., 2019. Дослідження тенденцій інноваційного розвитку економіки України. *Вісник економічної науки України*, 2 (37), pp. 82–87. DOI: [https://doi.org/10.37405/1729-7206.2019.2\(37\).82-87](https://doi.org/10.37405/1729-7206.2019.2(37).82-87)
- Лизун, М. В. та Ліщинський, І. О., 2013. Глобальне управління в контексті формування світового економічного порядку. *Наука молода*, 20, с. 40–46.
- Ліщинський, І. та Лизун, М., 2020а. Загрози регіональній безпеці в Європі. *Науковий вісник Міжнародного гуманітарного університету*, 42, с. 102–106. DOI: <https://doi.org/10.32841/2413-2675/2020-42-18>
- Ліщинський, І. та Лизун, М., 2020б. Концептуальні візії регіональної та глобальної безпеки. *Вісник Економіки*, 2, р. 148–161, Available at: <<http://visnykj.wunu.edu.ua/index.php/visnykj/article/view/1109>>
- Ліщинський, І. О., 2018. Глокалізація, фрагментація та альтернативні візії внутрішніх гео економічних суперечностей. *Науковий вісник Ужгородського національного університету*, 22(2), с. 77–81.
- Національний інститут стратегічних досліджень, 2023. *Актуальні виклики та загрози економічній безпеці України в умовах воєнного стану* [online] Available at: <<https://niss.gov.ua/sites/default/files/2023-05/executive-1.pdf>>
- Указ Президента Про рішення Ради національної безпеки і оборони України від 11 серпня 2021 року № 347/2021 «Про Стратегію економічної безпеки України на період до 2025 року». *Президент України* [online] Available at: <URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/347/2021>>
- Bulatova, O., Marena, T., Chentukov, Yu., & Shabelnyk, T., 2020. The impact of global financial transformations on the economic security of Central and Eastern European countries. *Public and Municipal Finance*, 9(1), pp. 1–13. DOI: [http://dx.doi.org/10.21511/pmf.09\(1\).2020.01](http://dx.doi.org/10.21511/pmf.09(1).2020.01).
- European commission, 2023. Joint communication to the European parliament, the European council and the council on «European economic security strategy» [online] Available at: <<https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/ALL/?uri=CELEX:52023JC0020>>
- Hacker, J. S., 2019. *The Great Risk Shift: The New Economic Insecurity and the Decline of the American Dream*. Second edition. New York: Oxford University Press.
- Lishchynskyy, I., 2019. Territorial Cohesion Policy in the Context of EU Regional Security. *Journal of European Economy*, 18(4), p. 439–453.

- Rekunen, I., Zhuravka, F., Nebaba, N., Levkovych, O. and Chorna, S., 2022. Assessment and forecasting of Ukraine's financial security: Choice of alternatives. *Problems and Perspectives in Management*, 20(2), p. 117–134. DOI: 10.21511/ppm.20(2).2022.11
- UN, 2021. *DESA Policy Brief No. 91 considers the political effects of economic insecurity* [online] Available at: <https://www.un.org/development/desa/dpad/wp-content/uploads/sites/45/publication/PB_91.pdf>
- World Economic Forum, 2023. *The Global Risks Report 2023*. 18th Edition. Geneva, Switzerland. [online] Available at: <<https://www.weforum.org/reports/global-risks-report-2023/>>

References

- Bulatova, O., Marena, T., Chentukov, Yu., & Shabelnyk, T., 2020. The impact of global financial transformations on the economic security of Central and Eastern European countries. *Public and Municipal Finance*, 9(1), pp. 1–13. DOI: [http://dx.doi.org/10.21511/pmf.09\(1\).2020.01](http://dx.doi.org/10.21511/pmf.09(1).2020.01).
- European commission, 2023. Joint communication to the European parliament, the European council and the council on «European economic security strategy» [online] Available at: <<https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/ALL/?uri=CELEX:52023JC0020>>
- Hacker, J. S., 2019. *The Great Risk Shift: The New Economic Insecurity and the Decline of the American Dream*. Second edition. New York: Oxford University Press.
- Heneralna asambleia OON, 1985. *Rezoliutsiia «Mizhnarodna ekonomichna bezpeka» [Resolution "International Economic Security"]* [online] Available at: <<http://www.un.org/ru/ga>> (in Russian).
- Kendiukhov, O. V., Bolkhov, V. Ye. and Tarapata, S. O., 2019. Doslidzhennia tendentsii innovatsiinoho rozvytku ekonomiky Ukrainy [Study of trends in the innovative development of the economy of Ukraine]. *Visnyk ekonomichnoi nauky Ukrainy*, 2(37), pp. 82–87. DOI: [https://doi.org/10.37405/1729-7206.2019.2\(37\).82-87](https://doi.org/10.37405/1729-7206.2019.2(37).82-87) (in Ukrainian).
- Lishchynskyy, I., 2019. Territorial Cohesion Policy in the Context of EU Regional Security. *Journal of European Economy*, 18(4), p. 439–453.
- Lishchynskyy, I. and Lyzun, M., 2020a. Zahrozy rehionalnii bezpetsi v Yevropi [Threats to regional security in Europe]. *Naukovyi visnyk Mizhnarodnoho humanitarnoho universytetu*, 42, pp. 102–106. DOI: <https://doi.org/10.32841/2413-2675/2020-42-18> (in Ukrainian).
- Lishchynskyy, I. and Lyzun, M., 2020b. Kontseptualni vizii rehionalnoi ta hlobalnoi bezpeky [Conceptual visions of regional and global security]. *Visnyk Ekonomiky*, 2, p. 148–161, Available at: <http://visnykj.wunu.edu.ua/index.php/visnykj/article/view/1109> (in Ukrainian).
- Lishchynskyy, I.O., 2018. Hlokalizatsiia, frahmehratsiia ta alternatyvni vizii vnutrishnikh heoekonomichnykh superechnostei [Glocalization, fragmentation and alternative visions of internal geo-economic contradictions]. *Naukovyi visnyk Uzhhorodskoho natsionalnoho universytetu*, 22(2), pp. 77–81 (in Ukrainian).
- Lyzun, M. V. and Lishchynskyy, I. O., 2013. Hlobalne upravlinnia v konteksti formuvannia svitovoho ekonomichnoho poriadku [Global management in the context of the formation of the world economic order]. *Nauka moloda*, 20, pp. 40–46 (in Ukrainian).
- NISD, 2023. *Aktualni vyklyky ta zahrozy ekonomichnii bezpetsi Ukrainy v umovakh voiennoho stanu [Actual challenges and threats to the economic security of Ukraine in the conditions*

- of martial law*]. [online] Available at: <<https://niss.gov.ua/sites/default/files/2023-05/executive-1.pdf>> (in Ukrainian).
- Rekunen, I., Zhuravka, F., Nebaba, N., Levkovych, O. and Chorna, S., 2022. Assessment and forecasting of Ukraine's financial security: Choice of alternatives. *Problems and Perspectives in Management*, 20(2), p. 117–134. DOI: 10.21511/ppm.20(2).2022.11
- Ukaz Prezydenta Pro rishennia Rady natsionalnoi bezpeky i oborony Ukrainy vid 11 serpnia 2021 roku № 347/2021 «Pro Stratehiiu ekonomichnoi bezpeky Ukrainy na period do 2025 roku» [Presidential Decree On the Decision of the National Security and Defense Council of Ukraine dated August 11, 2021 No. 347/2021 "On the Economic Security Strategy of Ukraine for the period until 2025"]. *Prezydent Ukrainy* [online] Available at: <URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/347/2021>> (in Ukrainian).
- UN, 2021. *DESA Policy Brief No. 91 considers the political effects of economic insecurity* [online] Available at: <https://www.un.org/development/desa/dpad/wp-content/uploads/sites/45/publication/PB_91.pdf>
- Varnalii, Z.S., Onyshchenko, S.V. and Maslii, O.A., 2019. Zahrozy ekonomichnii bezpetsi Ukrainy v umovakh hlobalizatsii. Konkurentni stratehii bezpeky rozvytku Ukrainy u hlobalnomu seredovyschi: monohrafiia [Threats to the economic security of Ukraine in the conditions of globalization. Competitive security strategies of Ukraine's development in the global environment: monograph]. *DU «Instytut rehionalnykh doslidzhen imeni M. I. Dolishnoho NAN Ukrainy»*; za zah. red. A. I. Mokiia. Lviv, pp. 21-95. (in Ukrainian).
- World Economic Forum, 2023. *The Global Risks Report 2023*. 18th Edition. Geneva, Switzerland. [online] Available at: <<https://www.weforum.org/reports/global-risks-report-2023/>>

Стаття надійшла до редакції 10.05.2023 р.

Lyzun M.
Ozarko K.

ECONOMIC SECURITY OF THE EU AND UKRAINE: NEW CHALLENGES AND THREATS

The paper examines the issues of economic security of the EU and Ukraine, new challenges and threats that arise as a result of negative processes in the world. The main postulates of the concept of economic security, which is based on counteraction to various threats and has the mandatory condition of protecting the economic interests of the state, are substantiated. It was determined that economic security is an undeniably important component of the country's national security, which includes a set of mechanisms and measures aimed at ensuring the stability of the state's economic system, economic development, and countering internal and external threats. It is noted that the European Union needs a comprehensive strategic approach to economic security, which will make it possible to reduce existing risks, ensure and promote technological advantages in critical sectors. The priorities within which the EU policy in the field of economic security will be implemented are presented: ensuring the competitiveness of EU countries, protection against economic security risks, partnership with the widest possible range of countries. New directions for the implementation of the EU economic security strategy are outlined, which should mitigate risks and eliminate new threats.

New risks and threats were identified, as well as destructive processes that had a negative impact on the economic security of Ukraine (destruction of infrastructure and production facilities, halting the implementation of investment projects, inflation, growing negative trade balance, environmental catastrophe, etc.). The need for constant monitoring of risks and threats to economic security in order to form a mechanism and measures aimed at restoring and functioning of Ukraine's economy in the conditions of war is substantiated. The competitive advantages of the Ukrainian economy are determined. The importance of cooperation in the field of economic security of the EU and Ukraine for the successful integration of the Ukrainian and European economies has been proven.

Keywords: *economic security of the state, national security, risks, geopolitical threats, strategic interests, investment activity, economic development, innovative development, global economy, supply chains, competitiveness, competitive advantages.*